

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและการสำรวจวรรณกรรม

(Significance of the Problems and Review of Literature)

อิสลามคือศาสนาแห่งสันติ?

คำตอบของมุสลิมคือ ใช่ อิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติทั้งโดยความหมายของชื่อศาสนา โดยหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน และ โดยแนวทางการปฏิบัติของท่านศาสนทูต แต่คำตอบของชนศาสนิกอื่นมีทั้งที่เป็นไปในทางตรงข้ามโดยสิ้นเชิงคือ อิสลามเป็นศาสนาแห่งสงครามและความรุนแรง กับที่เป็นกลางคือศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี และที่เห็นพ้องว่าอิสลามส่งเสริมสันติทั้งในระดับบุคคลและสังคม สัดส่วนของความเห็นที่แตกต่างกันใน 3 กลุ่มนี้แปรเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและกาลเวลา โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ สื่อ ทั้งในรูปของบันทึกเอกสาร ตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต

หนทางในประวัติศาสตร์กว่า 1,400 ปี ที่ "อิสลาม" ได้เผยแสดงต่อมนุษยชาติ เป็นหนทางที่เต็มไปด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างมนุษย์กับศาสนา ทั้งระหว่างชนในศาสนาเดียวกัน และชนต่างศาสนา ปฏิสัมพันธ์นี้เป็นไปทั้งในทางเกื้อกูล และขัดแย้ง อันเป็นปรากฏการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ว่า การก่อวินาศกรรมด้วยการใช้เครื่องบินพาณิชย์เป็นอาวุธเข้าพุ่งชนทั้งอาคารเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์และตึกเพนตากอนของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ที่หลายคนมองว่าเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าประวัติศาสตร์โลกนั้น ไม่เพียงเป็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่พื้นและกระจายแรงแม้ความขัดแย้งระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนาสู่ประชาคมโลก มากกว่าการรื้อฟื้นความทรงจำที่ดี หากยังเป็นการเทน้ำหมึกให้กับแนวทัศนะที่ว่าอิสลามเป็นศาสนาแห่งสงครามและความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย

ตั้งแต่เช้าวันที่ 12 กันยายน 2544 สื่อทั่วโลกรวมทั้งหนังสือพิมพ์รายวันแทบทุกฉบับในเมืองไทยต่างพาดหัวลงข่าวเหตุวินาศกรรมที่สหรัฐอเมริกาโดยพร้อมเพรียง และเพียงไม่นานหลังจากนั้น ชื่อของ "อูซามะฮ์ บินลาดีน" "อัลกออิดะฮ์" "อาหรับ/มุสลิมหัวรุนแรง" "ผู้ก่อการร้ายมุสลิม" ฯลฯ ก็ถูกกล่าวซ้ำเขียนซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง

ปรากฏการณ์ความรุนแรงต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งที่อ้างความชอบธรรมทางศาสนาหรือที่ถูกนำไปผูกโยงเข้ากับศาสนาเนื่องเพราะเป็นศาสนาของผู้ก่อการนั้น แท้จริงเป็นเรื่องของตัวมนุษย์หรือเป็นเรื่องของตัวศาสนา?

(หากเชื่อว่า) บทบัญญัติทางศาสนาและประวัติศาสตร์คือสิ่งที่ชี้นำอารยธรรมและการดำรงชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ ศาสนาในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม ก็น่าจะเป็นพื้นฐานหลักของการที่จะเข้าใจความเป็นมนุษย์ปุถุชนและปัญหาของมนุษย์ในทุกวันนี้ได้อย่างชาญฉลาด ซึ่งก็หมายความว่าเราไม่เพียงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับศาสนาที่มนุษย์กลุ่มหนึ่งๆนับถือ หากยังต้องรวมถึงมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของศาสนานั้นด้วย เพราะรูปแบบที่มนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันแสวงหาเพื่อจะแก้ปัญหาของธรรมชาติและชะตากรรมของมนุษยชาติ นั้น ผูกพันอย่างลึกซึ้งและแนบแน่นกับผลประโยชน์และความสนใจ²

แต่โดยที่มนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ และศักยภาพ ดังนั้นหากมนุษย์มีทัศนะที่มองเห็นศาสนาเป็นเพียงมิติทางพิธีกรรม หรือหลักธรรมคำสอนที่จะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ จะตีความเข้าข้างตนเองเช่นไรก็ได้ อีกทั้งยังไม่ยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายของความเป็นมนุษย์และผู้อื่นแล้ว ความขัดแย้งแบ่งแยกอันเริ่มจากทางความคิดย่อมเกิดขึ้น เนื่องจากทุกคนมองว่าศาสนาที่ตนนับถืออยู่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นอิสระ เป็นความจริงและคุณค่าที่สมบูรณ์ ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นกับทุกศาสนา ไม่ใช่เพียงกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง³ ฉะนั้นหากวิธีการที่มนุษย์เลือกใช้ในการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยเฉพาะที่เป็นความขัดแย้งทางศาสนา คือความรุนแรงแล้ว โอกาสที่ศาสนาทุกศาสนาบนโลกนี้ ซึ่งเป็นระบบความเชื่อ⁴ และเป็นพื้นฐานการกระทำของมนุษย์ ทั้งที่เป็นศาสนาซึ่งนับถือพระเจ้า

¹ Chaiwat Satha-Anand, "The Prophets and the Murderers: Re-enchanting Peace with Prophetic Paradigms," in Religion & Culture in Asia Pacific: Violence or Healing? (Melbourne: Royal Melbourne Institute of Technology, 2001).

² S.G.F. Brandon, A Dictionary of a Comparative Religion (London: George Allen and Unwin, 1970), p. 1.

³ William B. Kristensen, "The Meaning of Religion," in Classical Approaches to the Study of Religion: Aims, Methods and Theories of Research Introduction and Anthology (The Hague: Mouton, 1973).

⁴ Yinger J. Milton, The Scientific Study of Religion (London: Macmillan, 1970).

และไม่นับถือพระเจ้า ย่อมต้องเท่าเทียมกันในการที่จะถูกประณามว่าส่งเสริมความรุนแรง เพราะมนุษย์แทบทุกคนมีศาสนา และความรุนแรงนั้นเกิดขึ้นในทุกสังคม เพราะความรุนแรงทั้งหลายทั้งปวง ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆอย่าง ของตนหรือกลุ่มของตนทั้งสิ้น

จากการวิจัยถึงบทบาทของศาสนากับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างปาเลสไตน์ กับอิสราเอล ในปี ค.ศ. 2000 Megan K. Shore⁵ ได้สรุปผลการศึกษาว่า แม้ความแตกต่างทางศาสนาจะเป็นเงื่อนไขของความขัดแย้ง แต่ศาสนาก็อยู่บนเส้นรอบนอก(periphery)ของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเช่นกัน เนื่องจากศาสนาคือแหล่งอิทธิพลสำคัญในการกำหนดว่าสังคมจะดำรงอยู่ท่ามกลางความสันติหรือความรุนแรง พลังแห่งศีลธรรม(moral power)จึงมีอิทธิพลยิ่งต่อการตัดสินใจต่างๆ และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสันติให้เกิดขึ้นด้วย นัยของข้อสรุปนี้บ่งว่า สังคมจะดำเนินไปในทิศทางที่มีความสันติหรือรุนแรงก็ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะตีความและนำศาสนามาใช้อย่างไร

ในขณะที่งานวิจัยของ Aref M. Al-Khattar⁶ ซึ่งสำรวจความเห็นของผู้นำศาสนาญูดาย (ยิว) คริสต์ และอิสลามในอเมริกาต่อการก่อการร้ายในนามของศาสนาก็ได้ข้อสรุปว่า ความผิดพลาดในการอ่านและตีความคัมภีร์ศาสนาบวกการอ้างความชอบธรรมเพื่อตัวเอง คือปัจจัยหลักที่จูงใจให้เกิดการก่อการร้ายบนฐานของศาสนา

เหตุการณ์การก่อวินาศกรรมที่เกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ตามติดด้วยการประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้ายที่นำไปสู่การทำสงครามถล่มอัฟกานิสถาน และการยึดครองอิรัก คืออีกหนึ่งปรากฏการณ์ของวัฏจักรแห่งการใช้อำนาจและความรุนแรง ที่มนุษย์ได้นำศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือ และตอกย้ำ "ภาพลักษณ์" ความรุนแรงกับความเป็นอิสลาม เข้าไว้ด้วยกัน

⁵ Megan K. Shore, "Religion and Conflict Resolution: The Liberating Potential of Religion in the Resolution of the Palestinian-Conflict," (Master's thesis, Dalhousie University, 2000).

⁶ Aref M. Al-Khattar, "Terrorism in the Name of Religion: Perceptions and Attitudes of Religious Leaders from Judaism, Christianity, and Islam in the United States," (Doctoral dissertation, Indiana University of Pennsylvania, 1998).

เพราะนับจากที่ตีคู่แฝดเวสต์เทรคเซ็นเตอร์และตีกเพนตากอนถูกพุ่งชนไม่นาน สื่อซึ่งเป็นเครื่องมือของอำนาจทางการเมือง⁷ ก็ได้เวียนฉายภาพตีกลมและความสำเร็จของผู้สูญเสีย สลับกับภาพของชาวปาเลสไตน์ที่แสดงอาการให้ร้องยินดี พร้อมกับตั้งข้อกล่าวหาแทบจะในทันทีว่าเป็นฝีมือของ “พวกมุสลิมหัวรุนแรง” หรือ “ผู้ก่อการร้ายมุสลิม” กลุ่มนายอูซามะฮ์ บิน ลาดิน ส่วนการกล่าวถึงสงครามครูเสดและเอ่ยอ้างพระเจ้าประกอบคำประกาศสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาจนถึงภาวะสงคราม ในอัฟกานิสถาน การประกาศทำสงครามศักดิ์สิทธิ์จากฝ่ายฏอลิบาน การยึดครองอิรัก ฯลฯ ก็ล้วนแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงการเอ่ยอ้างให้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง และศาสนาที่เป็นตัวเอกของความสัมพันธ์นี้ ก็คืออิสลาม

เท่าที่ผ่านมา เหตุการณ์ความรุนแรงครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แทบทุกด้านของประเทศมหาอำนาจ(อเมริกา) และถูกตีแผ่โดย “สื่อ” โดยเฉพาะสื่อ “ตะวันตก” มักมีคน “อาหรับ” ตกเป็นผู้ต้องสงสัยหรือเป็นผู้ก่อการหลายครั้ง และมากพอที่จะโน้มนำไปสู่การสร้างอคติร่วมหรืออคติเหมารวม(stereotyping) ในการประณามว่า อิสลามคือความรุนแรง หรือมุสลิมคือผู้ก่อการร้าย

อย่างไรก็ดี การที่สงครามหรือความรุนแรงถูกดึงมาเกี่ยวพันหรือใช้ร่วมกับคำว่าอิสลามหรือมุสลิมนี้ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่เป็นด้วยโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร ที่ทำให้ปรากฏการณ์และการผูกโยงดังกล่าวมีระดับความเข้มข้นสูงขึ้น มีผู้รับรู้กว้างขวางทั่วโลก และปฏิกิริยาของบุคคลผู้รับข่าวสาร ก็ต่างกันไปตามพื้นฐานความเชื่อและประสบการณ์ของตนเอง บทบาทของสื่อต่อภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้

จากการสำรวจงานวิจัยที่มีผู้ทำไว้ในยุโรปและอเมริกา เกี่ยวกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์เชิงลบของอิสลามกับบทบาทของสื่อตะวันตกในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ.1980-2004 พบว่างานวิจัยในประเด็นนี้แม้จะมีค่อนข้างน้อย แต่ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องและคล้ายคลึงกันคือสื่อตะวันตกสะท้อนภาพลักษณ์ของอิสลามและมุสลิมในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก

⁷บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, ฐานันดรที่สี่:จากระบบโลกถึงรัฐไทย (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2537).

จากงานวิจัยของ Karim H. Karim⁸ พบว่าการแผ่ขยายภาพลักษณ์(เชิงลบ)ของอิสลามในปัจจุบัน เป็นผลพวงมาจากการสร้างภาพแบบมีอคติเหมารวม(stereotype)เกี่ยวกับมุสลิมมาตั้งแต่ครั้งอดีต และการรายงานข่าวเกี่ยวกับการก่อการร้ายจะสร้างภาพบิดเบือนอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับศาสนาของผู้กระทำกร

ในขณะที่การวิจัยของ Abdulaziz Atiyah Zahrani⁹ ซึ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ ABC กับ หนังสือพิมพ์ the New York Times เกี่ยวกับอิสลามและมุสลิม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับความรุนแรงและการไร้ความรุนแรง ในช่วงตั้งแต่ปี 1979 ถึง 1987 ก็พบว่า ข่าวเกี่ยวกับอิสลามและมุสลิมจะเกี่ยวพันกับความรุนแรง (ระหว่างประเทศและระหว่างรัฐอิสลาม)มากกว่าภาวะไร้ความรุนแรง และเป็นภาพเชิงลบเรื่องความรุนแรงในต่างประเทศหรือระหว่างประเทศ(international violence) มากกว่าเรื่องอื่นๆ

งานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้ แม้จะให้ภาพที่ค่อนข้างครอบคลุมทั้งบทบาทของสื่อและความรุนแรงกับอิสลาม แต่ก็เป็นการศึกษาที่จำกัดขอบเขตอยู่ทางฝั่งโลกตะวันตกซึ่งเป็นต้นตอของข่าวหรือผู้ส่งออกข่าว¹⁰ ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่ามุสลิมมีบทบาทเช่นไรต่อภาพลักษณ์ดังกล่าว และไม่ได้เชื่อมโยงให้เห็นว่า อิสลาม-สื่อ-ความรุนแรงมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร ส่วน Muhammad M. Fall¹¹ ซึ่งวิจัยเรื่องการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับมุสลิมในหนังสือพิมพ์อเมริกันบางฉบับ ก็มองเพียงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของชุมชนมุสลิมในอเมริกา กับธรรมชาติของสำนักข่าวท้องถิ่นและสำนักข่าวระดับชาติเท่านั้น

⁸ Karim H. Karim, "Constructions of the Islamic Peril in English-Language Canadian Print Media: Discoveries on Power and Violence," (Doctoral dissertation, McGill University, 1997).

⁹ Abdulaziz Atiyah Zahrani, "U.S. Television and Press Coverage of Islam and Muslims (United States)," (Doctoral dissertation, The University of Oklahoma, 1988).

¹⁰ Jeremy Tunstall, *The Media are American* (New York: Columbia University Press, 1997).

¹¹ Muhammad M. Fall, "The portrayal of Muslims in Selected American Newspapers and the Perception of this Portrayal by Islamic Center Directors in the United States," (Doctoral dissertation, Howard University, 2001).

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยของ Fall พบว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเด่นชัดระหว่างประเภทของชุมชนมุสลิมกับธรรมชาติของข่าว และข่าวที่ลงในสำนักข่าวระดับชาติก็ค่อนข้างจะเป็นบวกมากกว่าข่าวระดับท้องถิ่น ส่วนผู้ให้ข้อมูล(survey participants) ส่วนใหญ่ไม่ค่อยพอใจกับข่าวแง่ลบที่ออกมาแต่ความพอใจในข่าวท้องถิ่นนั้นจะเท่าๆกัน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังบ่งบอกว่า “การรับรู้” ของบรรดาผู้บริหารศูนย์กลางอิสลามต่อข่าวเกี่ยวกับมุสลิม กับ เนื้อข่าวที่ลงนั้น “ไม่มีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ” ซึ่งก็หมายความว่า การนำเสนอข่าวของสื่อตะวันตกเป็นการนำเสนอในเชิงลบเนื่องจากมีอคติเหมารวมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จริงดังที่มุสลิมส่วนใหญ่รับรู้ หาใช่การกล่าวโทษสื่อโดยเลื่อนลอย(ของฝ่ายมุสลิม)ไม่ เพราะปัญหานำวิจัยของงานชิ้นนี้กำหนดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ว่า การกล่าวหาของสื่อตะวันตกซึ่งมีอคติต่อการรายงานข่าวเกี่ยวกับอิสลามและมุสลิม ได้กลายเป็นประเด็นร้อนสำหรับมุสลิมจำนวนมาก ทั้งในสหรัฐอเมริกาและในประเทศอื่นๆ ที่เห็นว่าสื่อตะวันตกมีแนวโน้มที่จะกล่าวถึงอิสลามด้วยทัศนคติในแง่ลบเสียเป็นส่วนใหญ่

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับอิสลามหรือมุสลิมในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในแง่ศาสนาเปรียบเทียบและการมีบทบาทหรือการมีส่วนร่วมทางสังคม งานที่สะท้อนเปรียบเทียบมิติเรื่องความรุนแรงในอิสลาม มีเพียง “ญิฮาดในอิสลาม: การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสันติวิธีและการใช้ความรุนแรงในอิสลาม”¹² ในขณะที่งานซึ่งศึกษาเกี่ยวกับมุสลิมและสื่อมวลชนได้แก่งานของพรรณพิมล สระโระชะมาศ¹³ ซึ่งสำรวจที่มาและวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์มุสลิมที่ถือเป็นหนังสือพิมพ์ของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ว่าได้ดำรงหน้าที่ในการนำเสนอข่าวและตอบสนองความต้องการของสังคม(มุสลิม)อย่างไร มีความสอดคล้องกับหลักการของอิสลามเพียงใด แต่งานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาพาดพิงถึงหนังสือพิมพ์ทั่วไป และไม่มีประเด็นที่ครอบคลุมเกี่ยวพันถึงเรื่องความรุนแรงในอิสลาม หรือภาพลักษณ์ของอิสลาม/มุสลิมที่ปรากฏในสื่อ ส่วนงานที่ศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมุสลิมในสื่อ คืองานของ อีระยุทธ ลาตีฟี¹⁴ ซึ่งวิเคราะห์การนำเสนอเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมในหนังสือพิมพ์ไทย 4 ชื่อฉบับ โดยสุ่มเลือกมา 52 วัน ในช่วงปี 2541 ก็ได้ผลที่

¹² มนตรี มาลีพันธุ์, “ญิฮาดในอิสลาม: การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสันติวิธีและการใช้ความรุนแรงในอิสลาม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544).

¹³ พรรณพิมล สระโระชะมาศ, บันทึกจาก“บทบาทของหนังสือพิมพ์มุสลิมในประเทศไทย” (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อิสลามิคอะเคเดมี, 2540).

¹⁴ อีระยุทธ ลาตีฟี, “การสะท้อนภาพของเหตุการณ์เกี่ยวกับชาวมุสลิมในหนังสือพิมพ์ไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542).

พ้องกับการวิจัยหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ คือหนังสือพิมพ์ไทยมีความโน้มเอียงในการนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์เกี่ยวกับมุสลิมในทางลบมากกว่าทางบวก ภาพลักษณ์ของมุสลิมที่ถูกนำเสนอจึงเป็นภาพลักษณ์เชิงลบมากกว่าเชิงบวก

นอกเหนือจากวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยที่แสดงความเกี่ยวข้องโดยตรงระหว่างอิสลามกับสื่อและความรุนแรง ก็ยังมีเพียง "Islam and Violence: A Case Study of Violent Events in the Four Southern Province, Thailand, 1976-1981"¹⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อหนังสือพิมพ์ใหญ่(3 ฉบับ)ของไทย ต่อการสร้างภาพความรุนแรงที่เกี่ยวกับอิสลาม แต่เป็นการศึกษาที่จำกัดขอบเขตอยู่ที่สี่จังหวัดภาคใต้ และมุ่งแสดงให้เห็นถึงสาเหตุของความขัดแย้งและ(สาเหตุ)การเคลื่อนไหวของกลุ่มแบ่งแยกดินแดน ที่ใช้อิสลามเป็นเหตุผลรองรับกิจกรรมและความรุนแรงทางการเมือง มากกว่าที่จะเน้นถึงตัวเนื้อหาในสื่อและภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลามโดยรวม

ดังนั้นที่ผ่านมา แม้การศึกษาในเรื่องอิสลามอย่างเป็นทางการจะเป็นระบบจะแพร่หลายพอสมควร แต่ก็มักเป็นไปในแง่หลักการ"ศาสนา"ด้านอื่นเสียมากกว่าจะกล่าวถึง มิติด้านความรุนแรง/ไม่รุนแรง และการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ส่วนการศึกษาในเรื่องความรุนแรงแม้จะมีเพิ่มมากขึ้นในระยะหลัง แต่ก็ป็นงานเกี่ยวกับความรุนแรงโดยทั่วไปมากกว่าจะเป็นความรุนแรงในมิติทางศาสนา และในยุคที่สื่อมีอิทธิพลอย่างมากในแทบทุกด้าน การศึกษาถึงบทบาททางสังคมของสื่อก็ยังน้อยกว่าที่ควรจะเป็น การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา(อิสลาม)กับสื่อและความรุนแรง ในลักษณะที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของที่มาหรือจุดเริ่มต้นการเดินทางของภาพลักษณ์แง่ลบ กับบทบาททั้งของมุสลิมผู้นับถือศาสนาอิสลามและสื่อ ในฐานะตัวกระตุ้นหรือส่งเสริมการคงอยู่ของภาพลักษณ์ จึงยังมีอยู่น้อยมาก

1.2 ปัญหาวิจัยและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Statement of the Problems)

นับจากเหตุการณ์การก่อวินาศกรรมในนครนิวยอร์กและกรุงวอชิงตันดีซี สืบต่อมาจนถึงภาวะสงครามในอัฟกานิสถานและการยึดครองอิรัก ภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลามก็ได้ถูก

¹⁵ Chaiwat Satha-Anand, Islam and Violence: A Case Study of Violent Events in the Four Southern Province, Thailand, 1976-1981 (Tampa, Florida: University of South Florida Monograph on Religion & Public Policy, 1987).

กระพือขึ้นอย่างมาก ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ(ไทย) ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้มองเหตุการณ์ดังกล่าวว่าเชื่อมโยงกับความเป็นอิสลาม แต่ก็มีจำนวนมากที่สรุปและเชื่อมั่นในทันทีว่า อิสลามคือศาสนาแห่งความรุนแรงและความเกลียดชัง ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะศึกษาให้กระจ่างเป็นอย่างยิ่งถึงเหตุปัจจัยและนัยยะทางสังคมของภาพลักษณ์ดังกล่าว โดยที่คำถามหลักของการวิจัยในครั้งนี้ก็คือ

1. ภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลามมีที่มาอย่างไร
2. “มุสลิม” มีบทบาทต่อการเกิดและขยายภาพลักษณ์ดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร และ
3. การบอกเล่าของ “สื่อ” มีส่วนแผ่ขยายภาพลักษณ์ดังกล่าวอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ เป็นการศึกษาเพื่อที่จะอธิบายถึงสาเหตุและที่มาของการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลาม เพื่อให้เห็นลักษณะที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมของการเดินทางของภาพลักษณ์ดังกล่าว และมุ่งจะสร้างความกระจ่างให้กับความแตกต่างระหว่างอิสลามกับมุสลิมว่าไม่ใช่สิ่งเดียวกัน อันอาจนำไปสู่การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่ทั้งตัวมุสลิมและผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ อาจใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาหนทางในการรับมือกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และ/หรือที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมได้อย่างเหมาะสมต่อไป

และโดยที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ความรุนแรงซึ่งปรากฏผูกโยงเข้ากับอิสลาม “อิสลาม” ในที่นี้ จึงไม่ได้มุ่งหมายที่ตัวศาสนบัญญัติ หากแต่เป็น “อิสลาม” ที่เป็นปรากฏการณ์ในมิติทางวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งแสดงออกโดยมุสลิม(ในลักษณะที่เรียกว่าเป็นการกระทำรุนแรง)และปรากฏอยู่ในสื่อ ส่วน “สื่อ” ก็คือตัวสาร(message)ใน “งาน(text)”¹⁶ ที่เผยแพร่เรื่องราวซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเป็นอิสลามและมุสลิมสู่มวลชน สำหรับ “ความรุนแรง” ก็จะเน้นที่ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ในมิติของการใช้ภาษา และความรุนแรงในลักษณะที่เรียกขานกันว่า ‘การก่อการร้าย’ หรือความรุนแรงที่อ้างความชอบธรรมทางศาสนามากกว่าความรุนแรงประเภทอื่น

¹⁶ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, “สื่อมวลชนกับการเป็นเวทีกลางของการต่อสู้ทางการเมืองและวัฒนธรรม,” ใน วิกิตึลีสื่อมวลชนยุคจักรวรรดินิยมวัฒนธรรม, บรรณาธิการ พิทยา ว่องกุล (กรุงเทพฯ : โครงการวิถึทรรศน์, 2541), น. 209-210.

1.3 ขอบเขตและข้อจำกัดการศึกษา (Scope and Limitations)

ในการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงเส้นทางการเดินของภาพลักษณ์ความรุนแรงในอิสลามครั้งนี้ ได้กำหนดช่วงขอบเขตของการศึกษาไว้ 2 ตอนคือ

1) ช่วงเหตุการณ์ร่วมสมัย ซึ่งจะใช้เหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 และสงครามในอิรักเป็นกรณีตัวอย่างเปรียบเทียบ โดยสื่อที่ใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์บทบาทการประกอบสร้างภาพลักษณ์ความรุนแรงในสังคมไทยก็คือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ถึง 31 ตุลาคม 2544 และฉบับวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถึง 30 เมษายน 2546

สาเหตุที่เลือกหนังสือพิมพ์รายวันคือไทยรัฐและมติชนเพียง 2 ฉบับ จากทั้งหมดประมาณ 15 ฉบับ(ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) มาเป็นตัวอย่างการศึกษาวิเคราะห์ ก็เพราะหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเป็นหนังสือพิมพ์หัวสี¹⁷ ที่มียอดจำหน่ายมากที่สุด และถือได้ว่าเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ที่เข้าถึงผู้อ่านจำนวนมากที่สุดในขณะที่หนังสือพิมพ์มติชนก็เป็นหนังสือพิมพ์หัวขาวดำ¹⁸ ที่มียอดจำหน่ายสูงสุด มีผู้อ่านที่ค่อนข้างเป็นกลุ่มเฉพาะและต่างจากไทยรัฐ โดยคุณลักษณะเช่นนี้ ทำให้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมติชนมีความเหมาะสมในการนำมาเป็นหน่วยในการศึกษาวิเคราะห์วิธีการบอกเล่าเหตุการณ์ 9/11 และสงครามอิรัก สู่การรับรู้ของสังคมไทยมากกว่าฉบับอื่นๆในระดับเดียวกัน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลสื่อ จะเป็นลักษณะของการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาในลักษณะของการวิจัยเอกสาร โดยจะพิจารณาทั้งกรอบและรูปแบบการนำเสนอ การใช้ภาษา สีลาและน้ำเสียงของการเขียนถึงเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน 2544 และภาวะสงครามในอิรัก ว่ามีแนวโน้มหรือความพยายามที่จะโยงใยเหตุการณ์ความรุนแรงเหล่านี้ให้เป็นเรื่องของศาสนา อันจะนำไปสู่การตอกย้ำภาพลักษณ์ความรุนแรงให้กับอิสลามหรือไม่อย่างไร

2) ส่วนในเรื่องการเดินทางของอดีตอิสลามในประวัติศาสตร์ ว่ามีที่มา(เมื่อใด)อย่างไร สื่อที่ใช้ในการศึกษาจึงเป็นสื่อประเภทหนังสือหรือตำราเป็นหลัก โดยสื่อที่เป็นวัตถุดิบใน

¹⁷ หนังสือพิมพ์หัวสี อาจเทียบได้กับคำว่า tabloid ในภาษาอังกฤษ(ยกเว้นในเรื่องขนาด) เป็นหนังสือประเภทกึ่งนิตยสาร(magazine) กึ่งข่าว กึ่งซุบซิบ(gossip) มักนำเสนอเรื่องราวความรุนแรง อาชญากรรม หรือเรื่องอื้อฉาว ในลักษณะเร้าอารมณ์ (sensational manner) และมักใช้ภาพร่วมสื่อความ

¹⁸ หมายถึงหนังสือพิมพ์แนวการเมือง ที่เน้นการนำเสนอข่าวหนัก(hard news)

การศึกษาในส่วนของ “สื่อตำราตะวันตกร่วมสมัย” จะอาศัยรายชื่อตำราที่ประเมินโดย MESA¹⁹ ซึ่งมีความพร้อมของข้อมูลเกี่ยวกับตำราที่ใช้ในระบบการศึกษาในสังคมอเมริกัน มาเป็นเกณฑ์ในการเสาะหาแทนการสุ่มแบบเหวี่ยงแห ในขณะที่ “สื่อตำราไทยร่วมสมัย” ที่ใช้วิเคราะห์ส่วนใหญ่จะอาศัยการสุ่มหยิบจากชั้นหนังสือทั่วไปหมวดศาสนา ของหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Benefits)

- 1) คาดว่าจะได้ทราบและเข้าใจถึงโครงสร้าง และกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ความรุนแรงให้กับอิสลามว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร
- 2) คาดว่าจะได้ทราบถึงทัศนะมุมมองของสื่อต่อภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลาม
- 3) คาดว่าจะได้ทราบว่าสื่อมีบทบาทเช่นไรต่อภาพลักษณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น
- 4) คาดว่าจะได้ทราบว่ามุสลิมมีบทบาทต่อการเกิดภาพลักษณ์ดังกล่าวอย่างไร
- 6) คาดว่าผลการวิจัยจะสามารถสร้างความกระจ่างให้กับภาพลักษณ์ที่ขัดแย้งระหว่างสันติกับความรุนแรงในอิสลามได้
- 7) คาดว่าผลการวิจัยจะเป็นแหล่งข้อมูลหนึ่งสำหรับผู้สนใจด้านสันติวิธีที่จะนำไปศึกษา(เปรียบเทียบ) เพื่อหาทางเลือกในการเสริมสร้างความสมานฉันท์และความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างชนต่างศาสนิกในชาติได้บ้าง

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น (Primary Agreements)

- เนื่องจาก ‘ศาสดา’ ในศาสนาอิสลามไม่ใช่ผู้ก่อตั้งหรือผู้บัญญัติศาสนา แต่คือ ‘ตัวแทนผู้ถ่ายทอดศาสน์ของพระผู้เป็นเจ้าสู่มนุษย์’ ซึ่งคำภาษาไทยที่เหมาะสมกว่าก็คือคำว่า ‘ศาสนทูต’ อย่างไรก็ตาม คำนี้มีข้อเสียคือเย็นเยือกและการนำไปใช้ในบางประโยคก็ติดขัด ดังนั้น ทั้งเพื่อความเหมาะสมและสะดวก ส่วนใหญ่จึงจะใช้คำภาษาอาหรับคือ นบี(Nabi نبي) หรือ รอซูล(Rasul رسول) เรียกทับศัพท์แทน โดยเฉพาะในกรณีที่ตามด้วยนามของท่านศาสนทูต

¹⁹ The Middle East Studies Association สำหรับการจัดกลุ่มตำราในการประเมินของ MESA และผลการประเมินตำราแต่ละเล่มในแต่ละหมวดเป็นอย่างไร สามารถดูได้จาก “ผนวก ง”

- โดยธรรมเนียมแล้วมุสลิมพึงกล่าวคำว่า คอลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม(ﷺ) ซึ่งแปลว่า 'ขออัลลีย์ทรงประทานความสันติสุขแก่ท่าน' ต่อท้ายทุกครั้งที่ยกขานหรือเอ่ยนามท่าน นบีมุฮัมมัด แต่เพื่อความกระชับ จึงขอละธรรมเนียมดังกล่าวในงานวิจัยนี้
- คำหรือชื่อภาษาอาหรับจะถอดคำสะกดเป็นภาษาไทย โดยอาจมีภาษาอาหรับต้นแบบ หรือคำเรียกภาษาอังกฤษกำกับในวงเล็บด้วย แต่เนื่องจากภาษาอาหรับอ่านจากขวาไปซ้าย ในขณะที่ภาษาอังกฤษอ่านจากซ้ายไปขวา การจัดเรียงคำในวงเล็บจึงต้องเป็น ภาษาอังกฤษ/ภาษาอาหรับ(ถ้ามี)
- คำภาษาอังกฤษที่เป็นชื่อบุคคลหรือชื่อเฉพาะ หรือที่ไม่มีการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทย อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะคงรูปเดิมภาษาอังกฤษไว้โดยไม่สะกดเป็นภาษาไทย
- คำว่า นักบูรพาคติ ในงานวิจัยนี้จะหมายถึงนักบูรพาคติชาวตะวันตกเป็นส่วนใหญ่
- คำว่าตะวันตกหรือโลกตะวันตกที่ใช้ในงานวิจัยนี้มีความหมายสองสถาน สถานแรก หมายถึง สังคมหรือวัฒนธรรมแบบตะวันตกซึ่งในความหมายทั่วไปก็คือ สังคมของคนผิวขาวและเป็นคนผิวขาวในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือเป็นหลัก ส่วนความหมายสถานที่สองก็คือสังคมที่มีศาสนาคริสต์เป็นศาสนาหลักหรือเป็นแกนกลางวัฒนธรรม การใช้คำนี้ในแต่ละบริบท จึงอาจมีนัยความหมายเพียงหนึ่งหรือสองสถานรวมกันแล้วแต่กรณี
- เนื่องจากปีศักราชที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้มีถึงสามแบบ คือปีพุทธศักราช ปีคริสต์ศักราช และปีฮิจญเราะฮ์ศักราช การระบุปีในงานวิจัยนี้จึงจะใช้ปี ค.ศ. เป็นหลัก
- การยกอ้างข้อความในเครื่องหมายคำพูด เป็นการยกอ้างตามต้นฉบับ ทั้งในเรื่องตัวสะกด และการเน้นย้ำในลักษณะต่างๆ(เช่นตัวเอน หรือตัวหนา)

1.6 อภิธานศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
กะอ์บะฮ์	الكعبة อาคารทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสตั้งอยู่กลางมัสยิดหะรอมที่มักกะฮ์ อาคารนี้คือจุดศูนย์กลางที่กำหนดทิศทางการละหมาดของมุสลิมทั่วโลก ตัวอาคารสร้างด้วยหินธรรมชาติก่อเป็นผนังที่มีประตูหนึ่งช่อง ไม่มีหน้าต่าง มีความกว้างยาวด้านละประมาณ 40 ฟุต สูงประมาณ 50 ฟุต หลังคาราบเรียบ ภายในว่างเปล่า(มีเพียงบันไดและเสาไม้จันทน์ค้ำหลังคาสองต้น) มุมด้านหนึ่งซึ่งเป็นที่ตั้งของหินดำใช้เป็นจุดกำหนดการเริ่มต้นและสิ้นสุดการเวียนข้ายครบรอบกะอ์บะฮ์ อันเป็นส่วนหนึ่ง

คำศัพท์

ความหมาย

ของการประกอบพิธีจาริกแสวงบุญ

ญีฮาด

جهاد หมายถึงกระบวนการของการ “ทุ่มเทความพยายามอย่างดีที่สุด” ทั้งในรูปของการดิ้นรนต่อสู้และต้านทานขัดขืนเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายจำเพาะอย่างหนึ่ง แต่เนื่องจากความหมายของคำนี้ถูกเข้าใจบิดเบือนว่าหมายถึง “สงครามศักดิ์สิทธิ์/Holy War” คนจำนวนมากจึงนำอิสลามไปผูกกับความรุนแรง สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมาย การนำไปใช้ และตำแหน่งแห่งที่ของคำนี้ในอัลกุรอาน สามารถดูได้ในภาคผนวก ก คือ “ ‘ญีฮาด’ ในอัลกุรอาน”

นบี

نبي (โดยตัวภาษาแปลว่าผู้บอก/แจ้งข่าว) คือผู้ที่ได้รับการเลือกสรรจากอัลลอฮ์ให้ทำหน้าที่แจ้งข่าวดีและตักเตือนมนุษย์ นบีทั้งหมดที่อัลลอฮ์ส่งมาเป็นความเมตตาแก่มนุษย์โดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์และนบีคนแรกคืออาดัมนั้น มีหะดีษบางสายรายงานว่ามากถึง 124,000 ท่าน แต่ที่ถูกเอ่ยนามในอัลกุรอานมีเพียง 25 ท่าน และมุฮัมมัดคือนบีท่านสุดท้ายที่มายืนยันการเป็นนบีของบรรดานบีท่านก่อนๆ คำนี้ตรงกับคำว่า Prophet ในภาษาอังกฤษ และถ้าใช้ว่า “the Prophet” จะหมายถึงนบีมุฮัมมัดเป็นการเฉพาะ

ละหมาด

การเคารพนมัสการพระเจ้าตามแบบอย่างที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้กระทำไว้ ซึ่งในภาษาอาหรับใช้ว่า เศาะลาฮ์ الصلاة (ซึ่งโดยรากศัพท์แล้วหมายถึง “การวิงวอนขอพร” หรือ “การสรรเสริญ”) แต่คนไทยเรียก ‘ละหมาด’ หรือ ‘นมาซ’ คำว่าละหมาดไม่มีที่มาแน่ชัด แต่ในภาษานั้นในภาษาเปอร์เซียหมายถึง “การเคารพสักการะพระเจ้า” การละหมาดเป็นบัญญัติหนึ่งในห้าของหลักปฏิบัติที่กำหนดให้มุสลิมทั้งชายหญิงซึ่งบรรลุนิติภาวะทุกคนต้องถือปฏิบัติทุกวัน วันละ 5 ครั้งภายในช่วงเวลาที่กำหนดไว้

มลาอิกะฮ์

ملائكة สิ่งถูกสร้างจากรัศมีหรือแสงสว่าง ไม่มีเพศ ไม่กินดื่มหลับนอน ไม่มีอารมณ์และความรู้สึก เป็นสิ่งไร้นัยยะที่มนุษย์ไม่อาจมองเห็นได้ เพราะมีสภาพความเป็นอยู่เหนือประสบการณ์ธรรมดาของมนุษย์ เป็นปาวผู้ทำหน้าที่สรรเสริญและรับใช้อัลลอฮ์ บางครั้งจำแลงตนในรูปของมนุษย์ ทำหน้าที่ในระบบการดำรงอยู่ของสื่อทั้งหลายตามบัญชาของอัลลอฮ์ ไม่ขัดขืนคำสั่งของพระองค์ มีจำนวนมาก ทำหน้าที่ต่างๆกัน ส่วนรูปร่างลักษณะของมลาอิกะฮ์นั้นไม่สามารถหาข้อมูลได้มากไปกว่าที่อัลกุรอาน(35:1)ระบุไว้ว่า มีสอง สาม หรือสี่ปีก การเชื่อในการมีอยู่ของมลาอิกะฮ์

คำศัพท์

ความหมาย

เป็นหนึ่งในหลักศรัทธาพื้นฐาน 6 ประการของอิสลาม

มักกะฮ์ مكة เป็นเมืองสำคัญทางศาสนาของชาวมุสลิมทั่วโลก มักกะฮ์เป็นชุมชนเมืองเก่าแก่โบราณ และเนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขาหินกลางทะเลทราย เป็นที่ซึ่งนบีอิบรอฮีม(Ibrahim/Abraham) นำภรรยาชื่อฮาญัรและบุตรชายคือนบีอิสมาอิล (Ismail/Ishmel) มาไว้ และได้รับบัญชาให้สร้างบ้านซึ่งเรียกว่า “กะอ์บะฮ์” ขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพสักการะอัลลอฮ์ บางครั้งบริเวณที่ตั้งของเมืองนี้ในอดีตจึงถูกเรียกว่า “หุบเขาแห่งอิบรอฮีม”

มะดีนะฮ์ مدینه ชื่อเมืองในซาอุดีอาระเบีย ซึ่งโดยตัวภาษาก็แปลว่า “เมือง” เดิมเมืองนี้มีชื่อว่า “ยัษริบ” อยู่ห่างจากนครมักกะฮ์ขึ้นไปทางเหนือประมาณ 400 กิโลเมตร เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางศาสนาเป็นอันดับ 2 ของมุสลิมเพราะเป็นเมืองที่ฝังศพนบีมุฮัมมัด เป็นเมืองที่ท่านใช้ชีวิตบั้นปลายหลังอพยพออกจากมักกะฮ์และถือเป็นรัฐอิสลามแห่งแรกที่ปกครองด้วยกฎหมายอิสลาม อัลกุรอานเกี่ยวกับระเบียบทางสังคม เศรษฐกิจ และการปกครองส่วนใหญ่ถูกประทานที่เมืองนี้

มุฮัมมัด محمد رسول الله นบีท่านสุดท้ายที่อัลลอฮ์ส่งมาเพื่อเป็นความเมตตาแก่โลกทั้งมวล (รอซูลุลลอฮ์) (อัลกุรอาน 21:107) เป็นชาวอาหรับเผ่ากุเรชซึ่งเป็นเผ่าใหญ่ที่มีอิทธิพลในอาระเบีย ถือกำเนิดที่มักกะฮ์ประมาณ ค.ศ.570 บิดาของท่านเสียชีวิตระหว่างเดินทางกลับจากค้าขายขณะที่ท่านยังอยู่ในครรภ์มารดา ส่วนมารดาเสียชีวิตขณะที่ท่านอายุได้ประมาณ 6 ขวบ ปู่ท่านชื่ออับดุลมุฏฏอลิบรับตัวไปเลี้ยงดูได้ไม่นานก็เสียชีวิต ลุงชื่ออับดุลมุฏฏอลิบจึงรับหน้าที่อุปการะต่อ นอกเหนือจากการศึกษาเรียนรู้การใช้ชีวิตกลางแจ้งในทะเลทรายในช่วงวัยเด็กเล็กเหมือนกับชนชั้นสูงชาวอาหรับสมัยนั้นแล้ว ท่านไม่ได้รับการศึกษาอื่นใด ดังนั้นท่านจึงเป็นผู้ “ไม่รู้หนังสือ” อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ แต่เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะดี ใบหน้ามีรอยยิ้มอยู่เป็นนิจ มีความเที่ยงธรรม ซื่อสัตย์และไม่เคยพูดโกหกจนชาวมักกะฮ์ขนานนามท่านว่า “อัลอะมีน” เมื่ออายุ 25 นางเคาะดีญะฮ์ซึ่งเป็นเศรษฐินีมีอายุ 40 ปี มีความชื่นชมในตัวท่านจึงส่งคนมาทาบทามขอแต่งงาน ลุงของท่านบิเห็นชอบจึงตอบตกลง ตลอดชีวิตการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ทั้งคู่มีบุตรด้วยกัน 6 คนเป็นหญิง 4 ชาย 2 แต่บุตรชายเสียชีวิตตั้งยังเป็นทารก เมื่อท่านอายุ 40 ปีและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาของอัลลอฮ์ บุคคลแรกที่เชื่อถือคำพูดของท่านและเข้ารับอิสลามก็คือนาง

คำศัพท์

ความหมาย

เคาะตีญะฮ์

มุสลิม

مسلم หมายถึงผู้ศรัทธาในอัลลอฮ์ว่าเป็นพระเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียว และนอบน้อมยอมจำนนต่อพระประสงค์ของพระองค์โดยสิ้นเชิง ดังนั้น จากนิยามดังกล่าว การเป็นมุสลิมจึงไม่ได้อยู่ที่สีผิว ชาติพันธุ์ ภาษา และมีเชื้อเผ่าพันธุ์ในสมัยของนบีมุฮัมมัด และสิ่งที่จะตัดสินการเป็น “มุสลิม” ก็คือ ความศรัทธาในอัลลอฮ์ และการปฏิบัติตามคำสอนของนบีที่มาจากพระองค์

รอสูล

رسول (Messenger) หมายถึงผู้นำศาสน์ของอัลลอฮ์มายังมนุษยชาติโดยอัลกุรอานได้บอกไว้ว่า สำหรับทุกชาตินั้นมีรอสูล และรอสูลของแต่ละชาติก็จะเป็นพยานยืนยันว่าพวกท่านได้นำศาสน์ของพระองค์มาประกาศแล้ว(10:47,28:75) ส่วนความแตกต่างระหว่างการเป็นนบีและรอสูลก็คือ นบีไม่ได้รับคำสั่งให้ทำการเผยแผ่(แก่บุคคลนอกกลุ่มวงศ์วาน) ส่วนรอสูลได้รับคำสั่งให้ทำการเผยแผ่(บรรดาคำสอนต่างๆจึงอาจรวมได้เป็นคัมภีร์) ดังนั้นรอสูลทุกท่านจึงเป็นนบี แต่นบีบางท่านเท่านั้นที่เป็นรอสูล นอกจากนี้คำว่า ‘รอสูล’ บางครั้งก็นำไปใช้กับมลาอิกะฮ์ด้วย แต่ถ้าใช้ว่ารอสูลลุลลอฮ์ رسول الله (ผู้นำศาสน์จากอัลลอฮ์/ The Messenger of Allah) จะหมายถึงท่านนบีมุฮัมมัดเป็นการเฉพาะ

อัลกุรอาน

القرآن คัมภีร์สำคัญสูงสุดของชาวมุสลิม มีรากศัพท์มาจากคำว่า قرأ แปลว่า อ่าน และ อ่านโดยการท่องจำ คำว่า “กุรอาน” เป็นอาการนาม ดังนั้นจึงหมายถึง “การอ่าน” หรือ “การอ่านจากความจำ” คำนี้ตามที่ถูกใช้ในอัลกุรอาน(17:82) “และเราได้ให้ส่วนหนึ่งจากอัลกุรอานลงมา ซึ่งเป็นการบำบัดและเมตตาแก่ผู้ศรัทธา และมันมิได้เพิ่มอันใดแก่พวกอธรรม เว้นแต่การขาดทุนเท่านั้น” หมายถึงการประทานโองการจากอัลลอฮ์ในความหมายกว้างๆ และมิได้ถูกจำกัดอยู่ในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไป อย่างไรก็ตาม คำว่า “กุรอาน” นี้ หมายถึงการประทานโองการให้แก่คนมุฮัมมัดซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือโดยเฉพาะ ในขณะที่การประทานโองการให้แก่คนอื่นๆถูกกล่าวไว้ด้วยนามต่างๆกัน เช่น เตาโรต อินญีล กิตาบ เป็นต้น

“กุรอาน” ซึ่งเป็นวณะของอัลลอฮ์ที่ทยอยประทานมายังนบีมุฮัมมัดผ่านทางมลาอิกะฮ์ญิบรีลในลักษณะคำพูดที่กระซิบ ถูกต้อง ตลอดระยะเวลาประมาณ 23 ปีแห่งการเป็นศาสนทูตนี้ ได้ถูกถ่ายทอดต่อกันมาตราบจนถึงปัจจุบันโดยผู้คนจำนวนมากทั้งโดยคำพูด(การท่องจำ)และลายลักษณ์อักษร ส่วนการเข้าใจและตีความ

คำศัพท์

ความหมาย

อัลกุรอานของมนุษย์(หลังจากที่นบีมุฮัมมัดได้กลับคืนสู่อัลลอฮ์แล้ว)นั้น อัลกุรอานระบุว่า "พระองค์คือผู้ทรงประทานคัมภีร์ลงมาแก่เจ้า ซึ่งในนั้นมีหลายโองการที่ขัดแย้ง เหล่านี้เป็นหลักของคัมภีร์ และอื่นๆที่เป็นนัย ดังนั้น ส่วนบรรดาที่ในหัวใจของเขาทั้งหลายมีการปรวนแปร พวกเขาปฏิบัติตามที่ที่เป็นนัยโดยหวังจะก่อการปั่นป่วน และหวังจะให้คำอธิบายมันเอง โดยที่ไม่มีผู้ใดรู้ในการให้คำอธิบายมัน เว้นแต่อัลลอฮ์ ส่วนบรรดาผู้มั่นคงในความรู้ นั้น เขาทั้งหลายกล่าวว่าเราศรัทธาในมันทั้งหมดมาจากพระผู้อภิบาลของเรา และไม่มีผู้ใดใคร่ครวญเว้นแต่ปวงผู้มีสติ"(3:6)

อัลลอฮ์ ﷻ ในทัศนะของอิสลาม สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในสากลจักรวาลนี้ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุสุสารที่มองเห็นหรือสัมผัสได้ เช่นกาแล็กซี่และจักรวาลต่างๆ โลก ดวงจันทร์ ดวงดาว ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ แร่ธาตุ มนุษย์ พืชและเหล่าสิ่งสาราสัตว์ หรือจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นหรือเป็นนามธรรม เช่นวิญญาณ กาลเวลา หรือความรู้ ฯลฯ ล้วนมีต้นเหตุหรือที่มา นั่นคือ ทั้งหลายทั้งปวงนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาเองหรือเกิดขึ้นมาโดยบังเอิญ หากแต่ถูกสร้างขึ้นทั้งสิ้น และผู้ที่เป็นบ่อเกิดหรือผู้ให้บังเกิดทุกสรรพสิ่งนั้นก็มิใช่เพียงหนึ่งเดียว เป็นหนึ่งเดียวที่รอบรู้ทั่ว ที่นิรันดร ที่เป็นปฐมและเบื้องปลายของทุกสรรพสิ่ง เป็นหนึ่งเดียวที่ดำรงอยู่โดยไม่ต้องพึ่งพิงสิ่งใด และไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด (รวมทั้งการยอมรับของมนุษย์ด้วย) และคำนามที่ใช้เรียกขานผู้สร้างหนึ่งเดียวที่เป็นเจ้าของและผู้บริหารจัดการทุกสรรพสิ่ง รวมทั้งสิ่งที่มนุษย์เรียกว่า "ธรรมชาติ" นั้น ตรงกับภาษาอาหรับว่า ﷻ

คำว่าอัลลอฮ์ ﷻ จึงไม่ใช่พระนามของพระเจ้าองค์หนึ่ง หากแต่คือคำที่รวมซึ่งทุกความหมายแห่งคุณลักษณะ(ประมาณ 99 ประการ หรือ 99 พระนาม) ของผู้สร้างที่ทรงเป็นปฐมและเบื้องปลายของทุกสรรพสิ่ง ผู้ทรงให้บังเกิดทุกสรรพสิ่งและทุกสรรพสิ่งจะต้องกลับคืนสู่พระองค์ พระองค์ทรงมี(แต่ไม่ได้ทรงอยู่ที่นั่นที่นี้ 'ไม่ได้เป็น'ตัวตน' เจกเช่นมนุษย์และสิ่งถูกสร้างทั้งหลาย) พระองค์คือความเที่ยงแท้ การดำรงอยู่ของพระองค์คือความจริงที่ก้าวพ้นกาลเวลาและสถานที่ พระองค์ทรงเอกะมีเพียงหนึ่งเดียว ทรงดำรงอยู่ด้วยพระองค์เองไม่ได้ทรงบังเกิดจากสิ่งใดและไม่ต้องพึ่งพิงสิ่งใด พระองค์ทรงนิรันดร ทรงชัวิน ทรงอานุภาพ ทรงสูงส่ง ทรงเป็นที่สุดแห่งปัญญา ทรงรอบรู้ ทรงเห็น ทรงได้ยินทุกสิ่ง ไม่มีสิ่งใดจะปกปิดพระองค์ได้ ทรงเป็นผู้ปกครองสูงสุดทั่วทั้งพิภพจักรวาล พระองค์ไม่ทรงเหมือนสิ่งใดและไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน

คำศัพท์

ความหมาย

พระองค์

อิสลาม 'อิสลาม' **إسلام** ในฐานะที่เป็นชื่อของศาสนาถือว่าเพิ่งอุบัติขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 เมื่อศาสนทูตท่านสุดท้ายคืออนบีมุฮัมมัด ได้ประกาศความสมบูรณ์ของแนวทางที่พระเจ้าเป็นเจ้าของได้ประทานให้กับมนุษยชาติในสมัยของท่าน(ในฮิกญเราะฮ์ที่ 10 หรือประมาณปี ค.ศ. 632) แนวทางซึ่งสมบูรณ์นี้มีชื่อว่า 'อิสลาม' สถานะหนึ่งของคำนี้จึงคือชื่อของศาสนา แต่เนื่องจากแนวทางแห่ง'อิสลาม' โดยตัวความหมายของคำตามหลักนิรุกติศาสตร์ ก็คือแนวทางแห่งการนอบน้อมยอมจำนนต่อพระเจ้าเพียงองค์เดียวโดยสิ้นเชิง และโดยที่รากศัพท์ของคำนี้ก็คือ **سلم** ซึ่งแปลว่าสันติ ดังนั้น 'อิสลาม' จึงหมายถึงความสันติสุขจากการนอบน้อมยอมจำนนและดำเนินตนตามแนวทางของพระเจ้าเพียงองค์เดียวโดยสิ้นเชิง แนวทางนี้ (โดยเฉพาะกับ'มุสลิม')จึงไม่ได้เพิ่งอุบัติขึ้น หากแต่เริ่มปรากฏมาตั้งแต่เมื่อเริ่มมีมนุษย์(และศาสนทูต)คนแรกคืออาดัม และได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะและสภาวะวิสัยของมนุษย์ โดยผ่านทางศาสนทูตหลายท่านตามยุคสมัยและวิวัฒนาการของมนุษย์ในช่วงยุคและดินแดนต่างๆมาโดยตลอด จนถึงยุคท่านอนบีมุฮัมมัด(ค.ศ.569-632) แนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงถือว่าได้รับการประทานให้โดยสมบูรณ์

อาหรับ **عرب** 'อาหรับ' เป็นศัพท์ในเชิงภาษาและวัฒนธรรม คนอาหรับจึงหมายถึงคนที่พูดภาษาอาหรับเป็นภาษาหลัก ไม่ใช่ชื่อเผ่าพันธุ์ใดเผ่าพันธุ์หนึ่ง กลุ่มประเทศอาหรับ22 ประเทศในดินแดนตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือปัจจุบันคือ Algeria, Bahrain, the Comoros Islands, Djibouti, Egypt, Iraq, Jordan, Kuwait, Lebanon, Libya, Mauritania, Morocco, Oman, Palestine, Qatar, Saudi Arabia, Somalia, Sudan, Syria, Tunisia, the United Arab Emirates, และ Yemen จึงประกอบด้วยคนหลายชาติพันธุ์ (เช่น Kurds, Armenians, Berbers, etc.) หลากสำเนียงภาษาและศาสนา แต่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทั้งนี้โปรดสังเกตว่าอิหร่าน (Iran) ซึ่งใช้ภาษา Farsi และเป็นหนึ่งในประเทศตะวันออกกลาง กับ ตุรกี(Turkey)ที่ใช้ภาษา Turkish และบางครั้งก็ถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของตะวันออกกลาง แต่บางครั้งก็ถูกเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของยุโรปนั้น ไม่ถือเป็นประเทศอาหรับ นอกจากนี้ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ของคนอาหรับจะนับถือศาสนาอิสลาม แต่ก็มีถึงประมาณ 12-15 ล้านคนที่

คำศัพท์	ความหมาย
หะดีษ	เป็นคริสเตียนและอีกหลายพันคนที่เป็ยิว ดังนั้นแม้ชาวอาหรับส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม แต่มุสลิมส่วนใหญ่ (มากกว่า 80%) ไม่ใช่อาหรับ حديث บันทึกที่รายงานคำพูดหรือจริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัด ตลอดจนการกระทำของผู้อื่น(ต่อหน้าท่าน)ที่ท่านอนุมัติและมีทำที่ในการรับรองหรือไม่ห้าม โดยหลักภาษาแล้วหะดีษแปลว่า "คำพูด" "เรื่องราว" หรือ "สิ่งใหม่" หะดีษเหล่านี้จะมีชื่อเรียกตามผู้รวบรวมรายงาน เช่นถ้ารายงานหรือรวบรวมโดย บุคอรี ก็จะมีชื่อว่า หะดีษบุคอรี โดยมุสลิม(ชื่อคน) ก็เรียก หะดีษมุสลิม เป็นต้น ในการนำคำกล่าวหรือจริยวัตร("สุนนะฮ์")ของท่านนบีมาอ้างมักระบุชื่อผู้รายงานไว้ เพื่อที่จะยืนยันถึงความถูกต้อง และผู้อื่นสามารถตรวจสอบได้จากชุดหะดีษนั้นๆ
ฮิจญ์เราะฮ์	ปีศักราชอิสลาม เป็นปีทางจันทรคติที่อาศัยการดูดวงจันทร์เป็นหลัก จำนวนวันใน 1 เดือนจึงมีเพียง 28-30 วัน โดยวันเริ่มต้นปีคือวันที่ 1 เดือนมุฮัรรอม คำว่าฮิจญ์เราะฮ์ هجرة หมายถึง(การ)อพยพ และเป็นกรอพยพออกจากที่หรือสิ่งซึ่งไม่ดีไปสู่ที่หรือสิ่งซึ่งดีกว่า คำภาษาอังกฤษที่พ้องที่สุดก็คือ migrate/migration ปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราช (ฮ.ศ.)ที่ 1 เริ่มนับจากปีที่นบีมุฮัมมัดได้รับโองการจากอัลลอฮ์ บัญชาให้ท่านและผู้ศรัทธาอพยพออกจากมักกะฮ์บ้านเกิด ภายหลังจากที่ท่านนบีดำเนินการเผยแพร่แนวทางของอัลลอฮ์ด้วยความอดทนถึง 13 ปี เพราะตลอดระยะเวลาดังกล่าวทั้งท่านและผู้ร่วมศรัทธาต้องถูกคุกคามปองร้ายตลอดเวลาโดยเฉพาะผู้ศรัทธาที่ไม่อาจอาศัยอิทธิพลของอูฏอละิบลุงของท่านนบีซึ่งเป็นผู้นำชาวกุเรซช่วยป้องกันได้ และเมื่อภรรยาคือนางเคาะดีญะฮ์กับลุงของท่านสิ้นชีวิต ก็มีการอพยพระลอกใหญ่ไปยังมะดีนะฮ์ ซึ่งมีชาวเมืองจำนวนหนึ่งหันมารับอิสลามและพร้อมให้การต้อนรับผู้ร่วมศรัทธาด้วยดี(ก่อนหน้านี ในปีที่ 5 ของการเผยแพร่ท่านเคยส่งผู้ศรัทธาที่ถูกคุกคามทำร้ายจำนวนหนึ่งไปยังอบิสดีเนีย(เอธิโอเปีย)ซึ่งปกครองโดยกษัตริย์ชาวคริสต์มาแล้ว) จนกระทั่งมุสลิมในมักกะฮ์หลงเหลือเพียงตัวท่านนบี ครอบครัวอุมม์กุสไฮมาสนิหของท่าน อะลี และผู้ศรัทธาที่ถูกกักกันบางคน อัลลอฮ์จึงมีโองการให้ท่านอพยพไปยังมะดีนะฮ์พร้อมกับอุมม์กุสไฮมา
ฮิญาบ	คำว่าฮิญาบ حجاب โดยทั่วไปในปัจจุบันหมายถึงการคลุมศีรษะ อย่างไรก็ตาม แม้คำนี้จะมีปรากฏหลายครั้งในอัลกุรอาน แต่ไม่มีในโองการใดเลยที่คำดังกล่าวนี้ถูกใช้เพื่อหมายถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของผู้หญิง ในกรณีของการแต่งกายสำหรับสตรี

คำศัพท์

ความหมาย

อัลกุรอาน(24:31)ระบุว่า “จงบอกแก่หญิงผู้ศรัทธาทั้งหลายให้ลดสายตาของนางลงต่ำและให้ปกป้องของพึงสงวนของพวกนาง และจงอย่าอวดเครื่องประดับของนางเว้นแต่ส่วนที่เปิดเผยได้ และให้นางดึงผ้าคลุมศีรษะของนางลงมาถึงหน้าอก... And tell the believing women to lower their eyes, and guard their modesty, and that they display not their ornaments except what appears of them. And that they draw their scarves (*khumurihinna*) over their bosoms...” โดยคำที่เป็นประเด็นหลักในที่นี้ก็คือ *khumur* ซึ่งได้ถูกแปลว่าเป็นผ้าคลุมหน้าหรือสิ่งกำบัง (veils) หรือไม่กี่ผ้าคลุมผม (scarves) อย่างไรก็ตามนักวิชาการอิสลามเช่น Ahmad Kutty ได้ให้ทัศนะว่า คำแปลว่า scarves ดูจะมีความถูกต้องแม่นยำกว่า เพราะ *khumurihinna* นั้นคือรูปพหูพจน์ของ *khimar* ซึ่งทั้ง Ibn Manzur และ *Lisan al-'Arab* ได้ให้นิยามไว้ว่าเป็น “ผ้าคลุมศีรษะผู้หญิง หรือคือผ้าชิ้นหนึ่งที่ผู้หญิงใช้คลุมศีรษะ (a woman's head covering; a piece of cloth with which a woman covers her head.)” ในขณะที่อิหม่าม Raghīb al-Isfahani ก็ได้กล่าวถึงนิยามของคำนี้ไว้ใน *Mufradat al-fadh al-Qur'an* ว่า “รากศัพท์คำนี้มาจากคำกริยา ‘ปกคลุม (to cover)’ ดังนั้น *khimar* จึงคือสิ่งปกคลุมหรือสิ่งกำบัง (the cover or veil) ซึ่งได้กลายมาเป็นคำพ้องกับสิ่งกำบังที่ผู้หญิงใช้ปกคลุมศีรษะ(เช่นผ้าคลุมหัว *headscarf*) และพหูพจน์ของคำนี้ก็คือ *khumar* ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานบทที่ 24 โองการที่ 31” ดังนั้น Kutty จึงเห็นว่าหน้าที่สำคัญที่สุดตามหลักการใช้ในภาษาอาหรับของคำว่า *khimar* ก็คือการปกคลุมศีรษะและยืนยันว่าบรรดานักวิชาการในอดีตไม่เคยเห็นขัดแย้งกันในเรื่องที่ยัลลฮีย์ได้มีบัญญัติให้สตรีต้องปกคลุมศีรษะ พวกเขาแค่ถกกันว่าใบหน้าและมือสมควรถูกรวมอยู่ในข้อกำหนดดังกล่าวด้วยหรือไม่ แต่ส่วนใหญ่จะเห็นว่าใบหน้าและฝ่ามือไม่รวมอยู่ในข้อกำหนดดังกล่าว